

OWOCE INICJATYWY

Półtora roku zaledwie upłynęło od chwili, gdy w pierwszym numerze „Notatek Płockich” w artykule: „O najpilniejszych potrzebach naukowych Mazowsza” zwrócono uwagę na konieczność napisania „Dziejów Mazowsza” oraz dokończenia zapoczątkowanej przez J.K. Kochanowskiego pracy nad nowym wydaniem kodeksu dyplomatycznego mazowieckiego.

Potrzeby te były i są pilne, gdyż terytorium mazowieckie, mimo znacznej ilościowo bibliografii, nie posiada właściwie naukowego opisu swych dziejów. Pierwsza bowiem — i dotąd ostatnia — poważniejsza monografia o Mazowszu, F. Kozłowskiego, ukazała się w roku 1858, a więc równe sto lat temu, jest też od dawna przestarzała. Stary kodeks dyplomatyczny mazowiecki Lubomirskiego, również blisko przed stu laty wydany, obejmuje jedynie nieznaczną część aktów mazowieckich i nie zaopatrzonej jest w aparaturę naukową, a ponadto nieliczne jego egzemplarze są już rzadkością biblioteczną. Rozpoczęty po pierwszej wojnie światowej nowy kodeks dyplomatyczny Mazowsza J. K. Kochanowskiego doprowadzony jest tylko do roku 1247. I, gdy Małopolska, Wielkopolska, Pomorze, Prusy i Śląsk posiadają swe lepsze czy gorsze kodeksy — Mazowsze właściwie go nie posiada. Bez zebrania zaś wszystkich dokumentów dotyczących tej ziemi i krytycznego ich opracowania niemożliwe jest opracowanie naukowych dziejów Mazowsza.

Sprawa więc jest niezwykle ważna i trudno odkładać ją na dalsze lata. To też niespożyta zasługa Komisji Badań oraz tych czynników państwowych i społecznych, które przyszyły z pomocą poczynaniom Komisji, jest zainicjowanie ruchu naukowego skierowanego ku badaniom regionu płockiego i Mazowsza jako całości.

Nie mając na celu omawiania w tym miejscu całokształtu działań Komisji, której szerokie plany przedstawione zostały na konferencji sprawozdawczo-planującej w Płocku (30.XI.—1.XII. 1956), pragnę zwrócić uwagę na jeden tylko odcinek — sprawę Kodeksu Dyplomatycznego Mazowsza.

Gdy w początkach roku 1956 nawiązałem kontakt z Komisją Badań i zastanawialiśmy się nad potrzebami naukowymi Mazowsza wówczas zgodnie uznaliśmy konieczność rozpoczęcia prac nad kodeksem Dyplomatycznym Mazowsza.

Mimo trudności i ograniczonych środków finansowych Komisji prace te zostały zainicjowane, dlatego też należy podkreślić z uznaniem decyzję Komisji Badań, która nie szukając doźniań osiągnięć, przeznaczyła część swych funduszy, ułatwiając poczynania naukowe Zakładu Źródłoznawstwa Polskiego U.Ł., którego praca pozwoliła uzyskać pierwsze lecz wyraźne już wyniki.

Prócz pracowników stałych oraz pracujących na zlecenie instytucji naukowych przy Zakła-

dzie źródłoznawstwa w Łodzi, włączyło się do prac nad Kodeksem Mazowieckim wielu starszych i młodszych uczonych z Poznania, Torunia, Warszawy, Lublina. Znalazły się fundusze dla prac nad Kodeksem z budżetu PAN oraz Uniwersytetu Łódzkiego. Dokonano też o wiele więcej niżby się dało uzyskać za sumy otrzymywane z Komisji Badań, ale rozpoczęcie pierwszego kroku przy pomocy Komisji jest jej słuszną i wyłączną zasługą.

Z dotacji Komisji przejrano i wykorzystano przede wszystkim drukowane zasoby źródłowe takie, jak: Monumenta mediae aevi res gestas Poloniae illustrantia, Codex diplomaticus Tinencensis, Codex diplomaticus Universitatis Studii Generalis Cracoviensis, Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae, Codex diplomaticus ecclesiae cathedralis necnon diocesis vilnensis etc. etc., następnie przeprowadzono kwerendy w archiwach: WAP w Łodzi, WAP w Krakowie, Arch. Muzeum Czartoryskich oraz w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie, w zbiorach Ossolineum, w WAP w Poznaniu i Arch. Archidiecezjalnym w Poznaniu, oraz w archiwach praskich w Czechach. Prócz powyższego prof. Karol Górski z Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu dokonał poszukiwań archiwalnych w archiwach Gdańska i Torunia i wykonał reżesty, dotyczące dziejów Mazowsza w latach 1247—1530. W Toruniu sporządzono 122 rejestry z dokumentów dotąd nie zregestrowanych albo zregestrowanych wadliwie przez Niemców, w Gdańsku sporządzono 9 rejestrowanych. Ponadto w Gdańsku skontrolowano i skorygowano przy odpisywaniu 58 rejestrowanych dokumentów dotyczących Płocka i Mazowsza. Praca przyniosła bardzo obfity plon, gdyż za sumy z Komisji oraz z innych źródeł przejrano 255 dokumentów i listów w 234 pozycjach. W archiwum królewieckim, na podstawie wyzyskanych prac Joachima-Hubatscha, skonstatowano istnienie 549 listów i dokumentów przeważnie nie drukowanych (drukowanych będzie nie więcej niż 20%) Pozwoli to na zupełnie nowe spojrzenie na dzieje Mazowsza, w szczególności na dzieje polityczne i gospodarcze. W Warszawie w Archiwum Głównym Akt dawnych z sum uzyskanych od Komisji Badań dokonano poszukiwań, a przy nich skopiowano 256 stron łacińskich tekstów dokumentów pergaminowych oraz skolajonowano 154 stron, nadto wykonano wiele rejestrowanych.

Wyniki te są zapowiedzią poważnych osiągnięć, zwłaszcza, że badaniami powyższymi zainteresowała się Komisja Wydawnictw Źródłowych Instytutu Historii PAN i, że czynione są starania, aby powstał ogólnopolski Komitet do wydania Polskiego Kodeksu Dyplomatycznego, którego kodeks dyplomatyczny mazowiecki byłby częścią i w pewnej mierze komórką inicjującą.